

Аналіз епідеміологічної ситуації з ВІЛ та СНІДУ в Україні
Панфілова Г. Л., д. фарм. н., професор кафедри організації та економіки
фармації Національного фармацевтичного університету
panf-al@ukr.net

Єфремова В. В., асистент кафедри технології ліків, організації та
економіки фармації Державного закладу
«Луганський державний медичний університет»
andreichuklika@gmail.com

Поява принципово нового вірусу постала перед вченими у 80-ті роки ХХ століття, хоча за даними науково-публіцистичних джерел перший випадок передачі ВІЛ був зафіксований ще у 1926 році. З моменту проведення перших досліджень вірусу та пошуку його подолання минуло вже майже півстоліття, однак проблема залишається гостро актуальною не лише у клінічному, а соціальному й економічному аспектах. Встановлення реального числа осіб, інфікованих ВІЛ і хворих на СНІД, унеможлиблюється не лише через особливий статус таких пацієнтів, а й певні економічні та політичні проблеми країн, зокрема на сході України отримання достовірних статистичних даних ускладнюється розмежуванням Луганської і Донецької областей на підконтрольну та непідконтрольну українській владі території. Тим більш важливим є питання дослідження поширення епідемії ВІЛ/СНІДу в Україні, адже статичний аналіз дозволяє не лише оцінити масштаби захворюваності, а прогнозувати його поширення і, відповідно, вчасно розробити превентивні заходи з розповсюдження вірусу. На сьогодні, коли першочерговою світовою проблемою визнана пандемія COVID-19, не можна забувати про існування ряду інших проблем, особливо зважаючи на надзвичайну уразливість ВІЛ-інфікованих збудниками різних хвороб. Означене й обумовило основну мету наших досліджень.

Мета дослідження – проаналізувати стан епідеміологічної ситуації по ВІЛ та СНІДу в Україні.

За результатами проведених досліджень можна стверджувати про наступне. За період з 2000 по 2020 рік, можна визначити декілька ключових напрямків вивчення аспектів поширення захворюваності: нормативно-правовий, організаційний, політичний (національна та регіональна політика протидії епідемії), психолого-педагогічний і статистичний, який відіграє ключову роль.

Дані щодо поширення ВІЛ/СНІД на території України надаються організаціями, для яких вивчення та пошук розв'язання проблеми росту захворюваності та лікування є пріоритетним. Зокрема, до таких організацій належить UNAIDS в Україні, ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України», Фонд Олени Пінчук і безпосередньо Міністерство охорони здоров'я України. Отже, за даними Центру громадського здоров'я МОЗ України станом на 01.11.2019 р. зафіксовано 13 207 нових випадків інфікування ВІЛ, у тому числі 62 особи – малолітні. Варто зауважити, що з 2014 року відсутня інформація з

території АР Крим, а дані з Луганської і Донецької областей є неповними через проведення АТО/ООС у даному регіоні.

За даними 2018 року UNAIDS в Україні до категорій людей, що живуть із ВІЛ віднесено 240000 осіб, при чому 169433 із них знають про свій статус і підлягають систематичному медичному обстеженню. Антиретровірусну терапію отримують 122697 інфікованих, знаходяться на лікуванні та мають вірусну супресію 113578 осіб.

Особливого поширення ВІЛ/СНІД зазнав на території шести регіонів України, що склало 63% від загального рівня захворюваності: Донецька, Дніпропетровська, Миколаївська, Одеська, Київська області та м. Київ, що пов'язано з рядом ключових факторів: щільність населення, рівень життя, медичне забезпечення, політичні та соціальні кризи тощо.

Інфікування та розповсюдження ВІЛ/СНІД переважно відбувається у ключових групах населення, що пов'язано зі своєрідним способом життя, психологічними та економічними аспектами.

Так, серед них найвагомішу частку складають особи, що вживають наркотики у вигляді ін'єкцій, працівники секс-індустрії, чоловіки, що мають гомосексуальний характер інтимних стосунків та ув'язнені.

Серед трансгендерних осіб, незважаючи на недостатній об'єм достовірної інформації, поширеність ВІЛ-інфекції зафіксована на рівні 6%. Подібна проблема виникає щодо аналізу даних із розповсюдження епідемії серед військових, однак хірургічні втручання та інші медичні маніпуляції пов'язані із кров'ю та високий ризик контактів із працівниками секс-індустрії та нетрадиційного характеру не може не викликати занепокоєння, що зумовлює включення до групи потенційного ризику інфікування ВІЛ. Особливе місце у даному переліку займають внутрішньо переміщені особи, яких нараховується близько 1,5 млн: через відсутність обстежень та прозорої схеми обліку, ризиковану поведінку та вірогідність потягу до насильства дану категорію населення також відносять до ключових груп осіб, вразливих до ВІЛ/СНІД.

За даними статистичних звітів Фонду Олени Пінчук, у 2019 Україна залишалася на невтішних лідируючих позиціях щодо масштабів поширення ВІЛ-інфекції [1]. За даними Європейського центру з контролю та профілактики захворюваності та Європейського регіонального бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я, регіон Східної Європи та Центральної Азії, до якого територіально належить Україна, наразі залишається єдиним регіоном, де кількість осіб, що інфікувалися і/або померли у результаті розповсюдження ВІЛ/СНІД стабільно зростає.

Станом на 1 жовтня 2019 року зареєстровано 136849 ВІЛ-інфікованих осіб із підтвердженим діагнозом, однак реальна цифра наближена до 240000 осіб, що свідчить про необхідність проведення ретельніших обстежень та удосконалення системи обліку [1]. Тим не менш, за останні 10 років у 2012 та 2018 році була відзначена тенденція до зниження розповсюдження ВІЛ-інфекції на території України. Так, за даними Центру громадського здоров'я МОЗ України порівняно з 2017 роком у 2018 зафіксовано на 0,52 відсотки менше інфікувань серед

населення, тоді як у 2012 році порівняно з 2011 розповсюдження ВІЛ/СНІД скоротилося на 2 відсотки [2]. Однак порівнювати між собою статистичні дані 2012 і 2018 років некоректно з позиції соціально-політичної ситуації в Україні, адже загострення територіальних конфліктів з 2014 року зумовило суттєве спотворення даних, що зокрема надходять з Луганської та Донецької областей. Зважаючи на нову статистичну оцінку масштабів і швидкості розповсюдження ВІЛ-інфекції з 2016 року, доречно проводити порівняльний аналіз із позицій різних періодів: до 2016 року та після.

На сучасному етапі розповсюдження ВІЛ-інфекції на території України переважно спостерігається серед осіб працездатного віку, хоча останнім часом спостерігається неприємна тенденція до зростання числа інфікованих серед категорії населення старше 50 років. У першу чергу це пов'язано із кількістю медичних обстежень і встановлених фактів інфікування не лише за станом здоров'я, а й під час проведення систематичних професійних оглядів, і також веденням ризикованого статевого життя, у тому числі з працівниками секс-індустрії, відмова від бар'єрної контрацепції, часта зміна статевих партнерів, безладні інтимні стосунки у стані алкогольного і/або наркотичного сп'яніння тощо.

Протягом 2018 року за середнім показником було зафіксовано близько 50 випадків інфікування ВІЛ, 24 – захворювання на СНІД, а 9 випадків характеризувалися летальними наслідками. Таким чином, за офіційними даними статистичних звітів у період з 1987 року по травень 2019 р. в Україні зареєстровано 341084 випадки поширення ВІЛ-інфекції, причому 114487 осіб із цього числа захворіли на СНІД, а ще 49751 особа померли.

Отже, аналіз поширення ВІЛ/СНІДу на території України наочно демонструє, що проблема поширення епідемії залишається не менш гострою, аніж 30 років тому і навіть тенденція до зниження інфікування у період з 2014-2016 рр. та у 2018 р. не може вважатися об'єктивною, зважаючи на воєнно-політичну кризу у країні, а відповідно – відсутності достовірної інформації у повному обсязі. Особливої уваги заслуговує більш детальне дослідження поширення інфікування серед груп ризику, жінок дітородного віку та власне дітей. Ігнорування даної проблеми стане не лише суттєвим тягарем для медицини та економіки країни, а й поглибить вже існуючу соціально-демографічну кризу в Україні. Необхідність соціальної захищеності інфікованих осіб, забезпечення їх засобами антиретровірусної терапії, постійний нагляд і контроль, а також попередження розповсюдження захворюваності серед здорового населення має стати одним із пріоритетних напрямків держави.

Використана література:

1. http://www.antiaids.org/news/aids_stat/snd-v-ukran-statistika-na-01112019-11352.html.
2. Інформаційний бюлетень : СНІД в Україні : статистика на 01.11.2019. Центр громадського здоров'я. Київ, 2019. С.114.